

de goede verstaander

Lezers van *Trouw* lieten weten welke vragen zij hebben over de dovencultuur. Deze rubriek zoekt naar de antwoorden.

Hoe beleven doven muziek en kunst?

Wie niets hoort, kan muziek niet auditief beluisteren, maar wel voelen. Als tenminste de beat hard genoeg dreunt en het ritme bonkt. Een medewerker van De Gelderhorst laat haar lippen trillen – brrrrr – om uit te drukken hoe die ervaring voelt.

De dovengemeenschap helpt die ervaring soms een handje. Om de zoveel tijd vindt het festival SenCity plaats. Die bijeenkomst, meermaals gehouden in Utrecht, is helemaal gericht op het fysiek beleven van muziek. Lichteffecten,

‘Zonder muziek te horen is er geen klap aan de dansende schoentjes in de Efteling’

maatschappelijk werker
Henriette Kramer

projecties en zelfs een trillende vloer dragen daaraan bij.

Sommigen vinden dat muziek niet past in de dovencultuur. “Ik heb er niets mee”, zegt bijvoorbeeld Marjolein van Duijvenvoorde, meewerkend teamleider van Administratie. Anderen voelen zich wel aangetrokken door een muzikale beleving, met bijbehorende lichtflitsen en danspassen.

Er bestaat bovendien ook muziek die gemaakt is door niet-horenden, uitgedrukt in gebarentaal. Daarin vertellen de handen en de lichamelijke expressie, het ritme, de emotie en het verhaal. Neem de Finse rapper Signmark, de artiestennaam van Marko Vuoriheimo,

die rapt in gebarentaal.

Om zijn creaties ook toegankelijk te maken voor horenden die geen gebarentaal beheersen, staan zijn songteksten in video’s in beeld en is de tekst ingezongen met stemgeluid. Een mooi staaltje inclusie van doven naar horende liefhebbers.

In Nederland hebben we de rapper Sor (Rosario Mussendijk) die in 2018 plots doof werd. Hij bleef muziek maken, met een gehoorapparaat en een subpack, een trillende rugtas die de beat aangeeft.

Een kunstvorm die volledig is toegespitst op niet-horenden is ‘visual vernacular’. Dat is een artistiek schouwspel, waarbij in prachtige, vaak poëtische voorstellingen emotionele, diepgelaagde verhalen worden verbeeld.

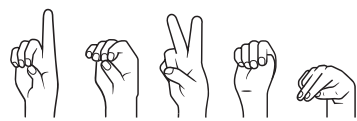
“Wij zijn toch meer visueel ingesteld”, zegt maatschappelijk werker Henriette Kramer. Dat wil niet zeggen dat alle doven vanzelf idolaat zijn van musea of allerlei beeldende kunst. “Nee, dat is natuurlijk zoals bij iedereen een kwestie van smaak.”

Bovendien is museumbeleving tegenwoordig ook vaak deels een luisterervaring, door aangeboden audiotours. Rondleidingen met een tolk Nederlandse gebarentaal zijn schaars.

Ook andere culturele uitjes, zoals een pretpark, zijn weinig inclusief. “Zonder muziek te horen is er geen klap aan de dansende schoentjes in de Efteling”, zegt Kramer. “We betalen hetzelfde, maar krijgen vaak slechts de halve ervaring.”

Dit verhaal is in gebarentaal vertaald door Ellen Nauta en Dennis Hoogveen. De vertalingen zijn mede mogelijk gemaakt door De Gelderhorst en Stichting Handgebaar.

Frank Straver
Ingrid Weel

D O V E N

Op school moest ze praten alsof ze niet doof was

reportage | Haar jeugd, in Nederland en de VS, was voor de dove en spastische Annette Schöler zwaar. In De Gelderhorst voelt ze zich fijn en geborgen.

Frank Straver en Ingrid Weel
Ede

Annette Schöler (68) spreekt vloeiend Amerikaans. Dat wil zeggen: *American Sign Language*. Als tienjarig meisje verhuisde ze met haar gezin naar de Verenigde Staten. “Mijn vader kreeg er een baan”, vertelt ze aan een tafeltje in De Gelderhorst – haar rollator staat binnen handbereik. Ze kwam terecht in de staat Georgia. Daar woonde ze tot haar 28ste, toen ze terugkeerde. Haar ouders bleven in Amerika.

Ze heeft moeilijke herinneringen aan haar jongere jaren. “Ik werd veel gepest”, vertelt ze. Niet primair om haar doof zijn. Vooral de spasmen die zij op jonge leeftijd al had, werden misbruikt om haar te bespotten. Schöler kwam horend ter wereld, maar na vijf dagen werd ze doof. Ze was de enige dove in een horend gezin. Andere familieleden kenden geen gebarentaal en geen van hen leerde dat.

Schöler ging zowel in Nederland als in Georgia heel wat scholen af, somt ze op. In Amerika kwam ze ook in het regulier onderwijs terecht. Het idee daarachter was dat ze zou moeten spreken en meedoen, alsof haar doofheid er niet was. “Het is zwaar geweest”, zegt ze. “Af en toe mocht ik naar mijn oma, in Nederland.” Op haar gezicht ontstaat een glimlach. Ze koestert daar warme herinneringen aan.

Niet dat ze in Nederland, ook na haar terugkeer als volwassene, wel veel respect ervoer. “Nederland, Amerika? Het verschilde niet zo erg.” Het klinkt als een zware jeugd. Ze knikt en blijft verder stil, met een glimlach op het gezicht. Ook in Nederland was er tegenslag. “Ik wilde graag werken, maar mijn Amerikaanse diploma voldeed niet”, zegt ze. Ze vroeg een uitkering aan. Haar ouders sprongen financieel bij.

Inmiddels ontvangt ze AOW. Ze was getrouwd, maar toen haar man

overleed kwam ze in De Gelderhorst terecht. Hier woont ze nu twintig jaar. Hoe ze dat vindt? Haar gezicht en de toon die ze aanslaat behoeven geen enkele tolk. Ze vindt het geweldig hier. Ze begint haar favoriete zusters op te sommen. “Karin, Nelly, Saskia...”

De Gelderhorst is populair bij oudere doven, vertelt maatschappelijk werker Henriette Kramer (41). Uit het hele land komen ze naar Ede. Er is een wachtlijst, maar sommigen vinden het ook moeilijk om te verhuizen, omdat het bijvoorbeeld ver weg is van hun familie. Kramer: “Als ze eenmaal hier zijn, vinden ze het

‘De reguliere thuiszorg wil vaak alles overnemen bij dove patiënten’

vaak fijn. ‘Eindelijk ben ik er’, zeggen ze dan.” Hun kinderen komen wellicht minder vaak langs vanwege de afstand, maar in het zorghuis wonen allemaal mensen met wie ze kunnen communiceren omdat iedereen gebarentaal kent.

Kramer doet de intakes van nieuwe bewoners en ziet daardoor ook wat er misgaat bij deze mensen in de horende wereld. “De reguliere thuiszorg heeft de neiging alles over te nemen bij dove patiënten. Miscommunicatie kan bij dove ouderen leiden tot angst en frustratie. Vervolgens begrijpt de thuiszorg niet wat deze patiënten nog wel en niet kunnen.”

Er worden alleen mensen toegelaten die al sinds hun vroege jeugd doof of zeer slechthorend zijn. Kramer: “Als je op hogere leeftijd doof bent geworden, beheers je vaak de Nederlandse gebarentaal niet goed. Als je dan hier komt, voel je je een dove tussen de doven.”

Een duik in de Nederlandse dovencultuur

Trouw is wekenlang te gast in een uniek zorgcentrum, De Gelderhorst. Bewoners en veel medewerkers zijn hier doof. Wat betekent dat voor hun leven, vroeger en nu?

Vloeiend gebarentaal kunnen gebruiken is dus extreem belangrijk. Kramer ziet dat, ondanks de gemeenschappelijke taal in De Gelderhorst, er ook bewoners zijn die moeite hebben met inhoudelijk of vriendschappelijk contact leggen.

“Dat kan door onzekerheid komen, of gebrekkige sociale vaardigheden. Velen hebben nooit geleerd hoe ze simpele dingen als een ruzie kunnen oplossen. Als hun jeugd in een horend gezin was, hebben dove mensen vaak niet gezien wat het verschil was tussen een discussie of ruzie.” Andere problemen waar de bewoners mee aankloppen zijn vaak praktisch van aard. Een brief die ze niet begrijpen, een vergeten pincode of geldproblemen.

Annette Schöler is dankbaar voor alle hulp. In haar eigen knusse kamer, waar ze zelf de afwas doet, is alles ingericht naar haar smaak. Op haar bed liggen wat knuffels. Er staat een tv, waar ze graag medische series en kookprogramma’s op kijkt. Op een bureaublad staat een computer. Daarop stuurt ze mails naar haar broer, die nog in Amerika woont.

Een andere broer woont in Amsterdam en zoekt haar eens per maand op, ook een neef komt soms langs. Een mozaïek van familiefoto’s in zwart-wit staat op de kast. Ze wijst iedereen aan. “Dit is mijn overleden broer”, zegt ze. Hier bij De Gelderhorst moest ze in de twee decennia dat ze hier woont ook van veel medebewoners afscheid nemen. Schöler laat met haar vingers wat tranen over haar wang lopen.

750

maal werd er in 2025
een zaak gemeld met
eengerelateerd geweld

Tot 30 jaar cel voor eermoord op de 18-jarige Ryan

Eer | Twee broers van de omgebrachte Ryan (18) moeten twintig jaar de cel in voor de moord op hun zus. De voortvluchtige vader kreeg zelfs dertig jaar straf voor het doden van zijn dochter.

Renée de Coninck
[redactie binnenland](#)

De rechtbank in Lelystad heeft twee broers en hun vader veroordeeld voor het doden van hun zus en dochter Ryan (18) uit Joure. De twee broers, Mohamed en Muhanad al N., kregen allebei twintig jaar cel opgelegd. De vader van het streng islamitische gezin, Khaled al N., die volgens de rechtbank een sleutelrol had bij het misdrijf, kreeg de hoogste straf van 30 jaar.

De straf voor de vader valt hoger uit dan de eis van het Openbaar Ministerie. Dat vroeg eerder om een celstraf van 25 jaar. De straf voor de twee broers is gelijk aan de eis van het OM.

De rechtbank concludeert dat de drie mannen Ryan doodden, omdat zij volgens hen de eer van de familie zou hebben geschonden door zich te westers te gedragen. Dit is een argument voor een hogere straf. Ook kan de moord worden bestempeld als femicide, oordeelt de rechtbank.

Tragisch dieptepunt

Het lichaam van Ryan werd op 28 mei 2024 gevonden in het water in het Oostvaardersplassengebied bij Lelystad. Haar polsen en benen waren vastgebonden met tape en haar hoofd was ermee omwikkeld. De twee broers hadden Ryan de dag ervoor opgehaald bij een adres in Rotterdam, nadat zij eerder het huis in Joure was ontvlucht. Daarna volgde midden in de nacht een ontmoeting met de vader, nabij de Knardijk in Lelystad, waar Ryan om het leven is gebracht.

De rechter noemt de moord “het tragische dieptepunt van een familiegeschiedenis waarin onderdrukking van vrouwen een rode draad vormt”. In de uitspraak benoemde de rechter ook dat Ryan geen ‘extreme’ of ‘vreemde’ wensen of verlangens had en dat ze thuis ‘niet vrij en niet veilig’ was.

De broers ontkenden tijdens het proces dat zij een actieve rol hebben gespeeld bij de moord en wezen naar hun vader. De rechtbank verwierpt die beweringen en wijst naar chatberichten tussen de verdachten als bewijs. Volgens de rechter hebben de drie nauw samengewerkt bij de voorbereiding en de moord zelf.

De vader van Ryan was niet bij de zaak aanwezig. Hij vluchtte di-

rect na de moord naar zijn vaderland Syrië en wordt internationaal gezocht. De rechtbank noemde het door hem gepleegde dodelijke geweld tegen zijn dochter ‘onbegrijpelijk en onverteerbaar’.

Jaarlijks werden de afgelopen vijf jaar gemiddeld 43 vrouwen in Nederland het slachtoffer van moord of doodslag. Daarnaast kwamen er in 2025 bij de politie in totaal ongeveer 750 zaken binnen waarin werd vermoed dat er sprake was van eengerelateerd geweld, meldt het Landelijk Expertisecentrum voor eengerelateerd geweld. In de meeste gevallen ging het om bedreiging en mishandeling.

In 2024 kwamen er bij dit expertisecentrum minder meldingen binnen, namelijk 673. Bij zeven gevallen ging het dat jaar om moord dan wel doodslag. Wat dat aantal voor

Haar polsen en benen waren vastgebonden met tape en haar hoofd was ermee omwikkeld

In de geschiedenis van de familie is ‘onderdrukking van vrouwen de rode draad’

2025 is, is nog niet bekend. De afgelopen jaren is sprake van een stijging van het aantal meldingen. In 2023 ging het om 619 zaken, in 2022 om 594 en in 2021 waren het er 628.

Syrische achtergrond

De stijging komt gedeeltelijk door een toename van het aantal vluchtelingen in Nederland de afgelopen jaren. Het expertisecentrum merkt daarbij ook op dat de politie en partnerorganisaties zoals Veilig Thuis nu beter in staat zijn om eengerelateerd geweld te herkennen, waardoor het vaker bij het expertisecentrum gemeld wordt.

Eengerelateerd geweld komt in verschillende culturen voor. De laatste jaren vormen zaken waarbij de betrokkenen een Syrische achtergrond hebben de meerderheid.

‘Nederland, Amerika? Het verschilde niet zo erg.’

Boven en midden: Annette Schöler in haar woonkamer. Ze vindt veel troost in het geloof. Onder: tijdens een religieus muziekoftreden, uitgezonden via een scherm.

FOTO'S ADRIAAN BACKER

Bij een overlijden krijgen bewoners een erehaag, waarbij alle anderen hun laatste groet kunnen brengen. De maatschappelijk werker is er verantwoordelijk voor dat als een bewoner is overleden alles daarna soepel verloopt. Henrieke Kramer: “We moeten de familie of naasten er dan op wijzen dat de kamer binnen een week leeg moet zijn. Dat is een vervelende boodschap, want mensen zijn bezig met het verlies en niet zozeer met opruimen. Dat is het moeilijkste deel van mijn werk.”

Waar Schöler troost in vindt, is het geloof en de natuur. Ze geniet van de wandelingen die vanuit De Gelderhorst af en toe plaatsvinden, in de bosrijke omgeving. Soms gaat ze naar de winkel om de hoek. Elke maand gaat ze naar de kerkdienst. Schöler kan of wil, wellicht uit beleefdheid, niet eens iets kleins noemen wat hier nog beter of anders kan. Ze komt heel wat duimen tekort om te tonen hoe blij ze is met de geborgenheid en warmte die ze hier in Ede nu vindt.

Dit verhaal is in gebarentaal vertaald door Ellen Nauta en Dennis Hoogeveen. De vertalingen zijn mede mogelijk gemaakt door De Gelderhorst en Stichting Handgebaar.

Reageren? Mail naar: handenvol-verhalen@trouw.nl
Alle verhalen uit deze serie zijn te vinden op trouw.nl/handenvolverhalen

